

A teknősbéka ára 3 lej, az egér ára 3 lej

Ha úgy adódna, hogy kritikát lehetne írunk, írhatnánk arról, amit megítélünk /általában valamilyen szövegről/, írhatnánk arról, hogy miként hozzuk létre ítéletünket /hogymilyenek vagyunk, illetve hogy milyenek mutatkozunk stb./, illetve írhatnánk bármi másról, még arról is. Megírhatnánk - ha úgy adódna -, hogy Ágoston Vilmos írt egy jó regényt. Egy jó regényt a félelemről, illetve hogy az miért. S közelebb húzódnánk a szöveghez - mintegy melegezni. Megírnánk azt, hogy a könyv 1981-ben jelent meg, s felhívnánk a figyelmet - akár az olvasókét - arra, hogy 1986-ot írunk. Illetve egyebekre. Hogy irodalmi életünknek nincs akusztikája /se/, hogy át meg át vagyunk politizálva /is/, s hogy még perspektívánk sincs. Illetve más polito-szocio-kulturo tényezőkre. Mindenesetre megtegnénk.

No persze írhatnánk Margitról is, amint kövek és csillagok között átjön a hídon, kezében gőzölgő tál, ruháján apró virágok, mint széttárt gyerektenyér. Megállapíthatnánk, hogy Margit egy metafora. Egy állapot-metafora, amikor se vágy, se félelem. Amikor a kiút, a megoldás, a válasz, s más effélék. A regény értékhierarchiájának csúcsa, az elbeszélésben /elolvasásban?/ konstituálódott történet végállapota, amikor a főhős, Rangl Tangora boldog a fűben, a sínek mentén, amikor elérte a nyugalmat, a természetet, a magától értetődőséget, amikor se értelmezés, se magyarázat, hanem amikor...

És akkor felvázolhatnánk a regény értékeinek rendjét. A negatívokkal együtt. Megmondanánk Jédéről, a pszichiáterről, hogy ő is egy metafora. Egy ÁVO-metafora. A hatalom megtestesítője. És a teknősbékáról is elmondhatnánk, hogy a hatalom által igazából nem kedvelt vágyak metaforája, kijelentenénk: a teknősbéka a vágy lassú vírusát terjesztő vírus-

[†]Ágoston Vilmos: Lassú vírus. Cluj, 1981.

gazda. E két pólus /hatalom - vágyak/ közt kifeszülne az értékek karcsú, illékony íve. Ekkor döntenénk, állást foglalnánk, megmutatkoznánk elkötelezettségünk. S ha nem figyelnénk eléggé oda, még harcosak is lehetnénk. Dicsőök, nyalkók, fényeskedők. Orczánk bíborulna. Elmondanánk, hogy Jédé-metaphora felismervén a vírus társadalmunkra nézve mérhetetlen veszélyét, a diagnózis után terápiát visz véghez. No lám, hogy működik a metafora, a mi metaforánk mechanizmusa! Vannak vágyak, melyek félelmet eredményeznek, mégpedig veszélyes félelmet. Hisz van az obligát félelem, amit szeretünk. A feloldódó, a belemerülő, a hatalommal azonosuló, építő félelem. Az áhitat, a megroggyanás félelme. A sakkbantartásé. Ez kell, üdvös, haladó. Azonban van a vágygal telített, szembenállással átítatott félelem, amelynek viselője a Jédé-türannosz "Miért nem bűnös, aki a bűn gyanújába keveredhetik?" /76./ kérdést kérdésként venné, s válaszolna is, ha nem félne. Na ezt nem szeretjük. Ez beteg. Ezt meg kell gyógyítanunk. Egy: tudatosítanunk kell benne, hogy bűnös:

" - ... Engem a színek érdekelnek. És úgy érzem, hátha valakinek tetszhet.

- Kinek?

- Aki a színek kompozíciókat szereti.

- Aha, szóval van valaki, aki ezeket a színeket szereti? Ki az? Hány éves? Hol lakik? S mit akartok ti együtt?"

Kettő: el kell szigetelnünk, maradjon egyedül, ne terjessze a vírust, legyen egyedül, ne adassék neki semmilyen közösség legitimációja. Egyhez és kettőhöz eszközök egyaránt: a megfélemlítés. És Jédé, a metafora...

S ha mégiscsak úgy adódna, hogy kritikát lehetne írni, akkor most megragadnánk az alkalmat, az etikáét. Beszélünk arról, hogy Tangora, a főhős "középen áll". Hiányzik belőle a fizikai munka adománya, a telepiek magabiztossága éppúgy, mint az a "csevegő intellektuális nyugalom". Miután e sorok olvasóinak "vajmi kevés esélyük lehet arra", hogy olvasóivá váljanak azoknak a soroknak, melyekről e sorok szólnak, így

Így tájékoztatásul közöljük: Rangi Tangora, a Lassú vírus című regény főhőse fizikai munkás /az elbeszélésből konstituálódott történet végállapotában: műteknőbékakészítő/, akit nem vettek fel az egyetemre, aki "vett egy csomag zsírt, paprikát, kenyeret, betette a táskájába az ógörög nyelvtan mellé..." Sors és vágy antagonizmusa mint kő. Itt még arról is írhatnánk, hogy a kultúrák /alsó, felső, király.../ között lehetetlen a közlekedés: életformák, szokások kommunikálhatatlanok, átvihetetlenek. Mindenesetre Tangora középen áll, s ez az egyenes út, mégha bűnös is. De "minden cselekedet bűn - attól függ, ki ítéli meg." /83./ S megjelenik a MINTHA világa, a kvázi-lét, "úgy cselekedj, mintha nem tennél semmit." /83./ Elvtársak, remélem elfoglalták állásaikat, oppardon: remélem állást foglaltak. /Hideg, hideg, langyos, meleg, meleg, TŰZ!/ Ugy vélődik, le kell mondanunk az etika alkalmának megragadásáról. /Miért?/ Jöjjön a narratológia, az elbeszélő helyzetek struktúrája!

Ez is alkalmazatosan kapcsolható a Jédé-metaphora megfélemlítő mechanizmusához. A regény a jelölt vallatásos beszédhelyzetből szól, azonban a vallató partner /micsoda szavak!/ csak ritkán jelölt, lehet Jédé mint pszichiáter, mint metafora, lehetnek szanitécek, sőt lehet bármi, ami vallathat. Noha a vallatás funkciója a vallatott szóra bírása, beszéltetés, mi mégsem dőlünk be. Hisz dörzsöltek vagyunk. Olvastunk mi Wittgensteint is /na nem sokat!/. Tudjuk - és ennyi legyen elég. Elbizonytalanítás II.: "mindebből egy szó sem igaz" - mondja Tangora a történetről, melynek írója és élője. S nemcsak a szerkesztők írták át Tangora történetét, de maga Ágoston Vilmos is /elbizonytalanítás III./.

S ha meg lennénk kritikussodva, mondjuk egy kissé filozofikusan /lennénk megkritikusodva/, akkor széles mosolyra cserzünk. Megállapítanánk, hogy a narratív szerkezet /akárha történet/, az elbeszélő helyzetek rendszere, az értékek és maga az etika szervesen összeáll, s az elbeszélés módja, lehetetlensége válik a mű formaszervező erejévé. "De a kérdések nem jelentettek számára sokat. Már rég megtanulta, hogy nem a kérdés,

hanem a kijelentések mögötti csend az, ami megtartja az egyenes úton, a középén." /106./ Ha most elmondhatnánk azt, amit gondolunk, akkor azt mondanánk, hogy ott ülni lenne jó Tangorával a fűben. Abban a világban, ahol se értelmezés, se magyarázat. Ahol nem áll a szó és a gondolat közé az értelemadás görce, ahol értünk mindent. Értelem van és a jó is van. Nem kell, hogy vágyjuk. Benné vagyunk a létben. Persze mindezt nem mondhatjuk el.

Persze ha úgy adódna, hogy elmondanunk lehetne, elmondanánk.

"Ágoston Vilmos
LASSU VÍRUS
Regény

'A félelem nem születik vele az emberrel:
fertőzés ez, amely gyógyítható,
ha leleplezik a kórokozót.'

/Rácz Olivér Fábry-tanulmányából/

NYILATKOZAT

arról, hogy ez az írás nem az enyém." /3-5./

Ugye, milyen tökösek vagyunk? Nyalkák.

Odorics Ferenc

1986. február 13-án mutatkozott be a Fiatal Művészek Klubjában A 84-es kijárat című előfolyóirat első száma, Kukorelly Endre szerkesztésében. Az első szám munkatársai: Balassa Péter, Czakó Gábor, Esterházy Péter, Földényi F. László, Garaczi László, Györe Balázs, Hekerle László, Kornis Mihály, Krasznahorkai László, Marno János, Márton László és Rácz Péter.